

Andreas Daniel Habichhorst

**Andr. Daniel Habichhorst, S. Th. D. ... & h. t. Decanus, Suo suaeque iam laudatae
FCtis nomine, Disputationem Inauguralem Posteriolem De Filio Dei ex Aegypto
divinitus Vocato, ad Hos. XI 1, & Matth. II. 15. quae Priorem pro Baccalaureatu
habitam continuat & a Viro ... Dn. Jo Petr Grünenbergio Hamburga Luneburgensi,
Phil Mag. & Pastore Luneburgico ... Pro Licentia Doctorales quoq[ue] in
Theologia honores ... invitat**

Rostochii: Wepplingius, 1698

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn881376949>

Druck Freier Zugang

RU theol. 10.Febr. 1698

Habichhorst, A.D.

/a

ANDR. DANIEL HABICHHORST,

S. Th. D. ejusdemq; PP. & Seren. Duc. Mekelb.

Consiliarius Consistorialis, Collegiique Proff Ducalium ac Facult.

Theol. quoad receptionem; Totiusque Universitatis
ratione ætatis & vocationis Senior & h. t.

DECANUS,

Suo suæque jam laudatæ ECclis nomine,

DISPUTATIONEM INAUGURALEM POSTERIOREM

De

FILIO DEI ex ÆGYPTO divinitus VOCATO,

ad Hof. XI 1, & Matth. II. 15.

quæ PRIOREM pro Baccalaureatu habitam continuat

& à

VIRO Perquam Reverendo & Præcellentissimo,

DN. JO PETR GRÜNENBERGIO

Hamburgâ Luneburgensi, Phil. Mag. & Pastore Luneburgico,

jam quoque S. Theol. Baccalaureo longè dignissimo,

nuperrimè hîc promotus,

PRO LICENTIA

DOCTORALES quoq; in Theologia honores & privilegia rite consequendi,

ad d. 10. Febr. Anno 1698. loco horisq; ante & post meridiem solis.

(quod DEUS bene vertat!) proponetur,

Solemniter indicit, ad illumq; actum conspectiorem reddendum,

MAGNIFICUM Universitatis RECTOREM

& utriusq; Reipubl. PROCERES, Omnesq; CIVES Academicos, ut &

alios S. Literarum Fautores suis quosq; tuis conspicuos,

Publico hoc Progr. eo quo decet studio invitat.

Rostochii Typis JOH. WEPPLINGII, Univ. Typog.

Vām iucundum pariter ac beatum sit
sacras solidè interpretari Scripturas,
sensumq; harumq; genuinum perve-
stigare, nemo explicabit rectius, quàm
qui experitur. Quid enim sunt Scri-
pturæ, quas in præsentī laudamus?
Dixerim sanè cum Gregorio M. illas
benignissimam esse Summi Numinis
ad homines epistolam, de essentia &
voluntate ejus ad hanc & futuram nos vitam perfectè instru-
entem? Ecquis verò non recrearetur & quis beatum se non
crederet, qui in genuinum Epistolæ hujus divinæ sensum pe-
netraverit, aliisq; ipsum solidè ad salutem aperuerit? Summa
certè sapientia & infinitus in hac latet thesaurus. Ecquis the-
saurum non erueret sapientiamq; non desideraret? Quis verò
majorem nominaverit sapientiam majoremq; desideraverit
thesaurum, quàm illum, in quo conditi omnes sunt sapientiæ
& scientiæ thesauri, quique scripturarum nucleus & scopus
est, nempe Jesum, Servatorem nostrum in secula benedictum?
Et quis non beatum se agnosceret mirâq; iucunditate perfu-
sum semet lentiret, si in hismet Scripturis undequaque hanc
deprehenderit sapientiam & hunc invenerit thesaurum &
cum illo omnia, quæ tum ad præsentem, tum ad futuram
nos vitam instruere possunt? Duo autem, (ne longiù hîc
in principio statim abeamus,) præcipua sunt iucundæ hujus
pervestigationis solidæq; interpretationis requisita, quæ in
præsentī quin commendemus paucis, facere non possumus.
*Prius sanè requisitum est fontis inspectio; posterius v. scriptura-
rum cum scripturis collatio.* De priori, nempe *fontium consilio*,
satis alibi superq; monuimus, multisq; probatum argumen-
tis dedimus, horum scrutinia præ primis Theologo, Scriptu-
rarum interpreti, tam esse necessaria quàm utilia, ut honori-
fici mentionem nunc habeamus nullam. Illos enim fontes
qui

qui vel omnino negligunt, vel parciter iisdem vacant, hos
 ipsos non tantum alias Theologiae partes camposve oppido
 amplas & ferè infinitas sauis ævisqve passibus non eme-
 riri, & neq; in theticis & polemicis solidè proponendis, neq;
 in Historiarum Ecclesiae Patrumq; lectione prudenter instituen-
 da, neq; in ipso homiliarum studio rectè comodeq; versari, sed a-
 lienis quoq; oculis, in Textu videre vel, ut rectius dicā, cœcu-
 tire quis dubitaret? Neque enim dubitare nos vel ipsum si-
 nit jus Pontificium, quod Canonicum dicunt, quippe quod
 ex Patribus eximè satis adversus ipsorum Pontificiorum asser-
 tiones, quibus versionem Vulgatam fontibus præferunt pro-
 nunciat, dum ad fontes recurrere & iuxta illos de versibus &
 controversiis judicare, adeoq; de fonte magis quàm de rivulis sci-
 entia veritatem quærere satis diserte jubet c. i. junium 7. dist. 76.
 ex Hieronymo: itemque ex Augustino (si Rubricæ fides
 habenda; rectius verò ex eodem Hieronymo, quod recens
 emendator Gregorianus observat) c. ut veterum 6. dist. 9. Ad
 alterum vero solidæ Scripturarum interpretationis requisi-
 tum hac vice commendandum quod attinet, quo scripturam
 cum Scriptura conferendam, vel scripturam per scripturam dicimus
 explicandam, licet à Pontificiis id pariter impugnetur, qui scri-
 pturarum interpretationem Pontifici suo maximè tribuunt;
 contra eosdem tamen non minùs illud, ac prius, jure asseri-
 mus meritoq; tuemur. Deus enim vel Spiritus S. in scriptu-
 ris & per scripturas loquens optimus & æquus & suus & men-
 tis ac voluntatis suæ est Interpres. Sicut enim aliàs authen-
 tica & summa legum interpretatio ad illum pertinet, qui le-
 ges condidit: ita quoque ad Spiritum S. tanquam principa-
 lem Scripturarum Autorem authentica illorum interpreta-
 tio quin spectet, nemo facile rectèq; negabit. Hic ipse verò
 cum non nisi in Scripturis & per Scripturas hodiè ad nos lo-
 quatur, ideo certè certa & legitima Scripturarum interpre-
 tatio non aliunde quàm ex ipsis est scripturis petenda. Unde

X2

& ipsum

& ipsum Jus Canonicum c. inter alia 31. §. ut igitur, de senten-
 tia excommunicationis, æquum esse dicit, ut, unde jus prodit, in-
 terpretatio quoque procedat. Ubi glossa: Ad quem pertinet iuris
 constitutio, ad ipsum quoque spectat interpretatio. Quemadmodum
 ergo nos ipsius luminis beneficio videmus lumen: ita &
 Scripturam intelligimus Scripturæ beneficio. Ipsa enim
 scriptura interno sanè ac nativo lumine ita sibi sufficit, ut ex-
 terno quodam & mutuatitio lumine, & quidem fumigante
 lychno ex Vaporario Romani Pontificis & discrepantibus
 Patrum interpretationibus petito, ceu Theologi loquuntur
 nostri, mirimè egeat. Exemplum talismodi interpretatio-
 nis Scripturarum tum ex fontibus, tum per Scripturarum
 collationem instituta sic satis luculentum nobis maximeq;
 laudandum exhibet in gemina Dissertatione sua Inaugurali, tum
 in illa pro Baccalaureatu nuperrimè proposita, tum in hac, quam
 pro Doctoratu ritè obtinendo, ex præscripto FCtis nostræ, ad
 locum Hec. XI. i. cum Matth. II. 15. collatum, publicitus ven-
 tilandam sistit, quem inscriptio programmatishujus com-
 mendat, VIR Reverenda perquam dignatione & excellentissima
 eruditione, nec non facundiâ singulari conspicuus, DN. JOH. PE-
 TRUS Grünenberg / Phil. Mag. & Pastor Luneburgicus, ad rem-
 pus immunis, jam quoque S. Tb. Baccalaureus, nuperrimè hic omnium
 applausu abs nobis promotus, & superiorum, quos meritò ambit,
 graduum respectu Candidatus longè dignissimus. Licet v. hic ipse
 in Disputationibus suis tum inaugurali priore, quam ex in-
 feriori cathedra me præside respondendo, tum in inter-in-
 augurali, quam ex superiori cathedra, meo sub moderamine
 præsidendo nuper habuit, satis superq; excellentem prorsus
 eruditionem facundiamq; singularem toti Academiæ ita pro-
 baverit, ut hederâ ipsi ulteriore non sit opus: facere tamen
 non possumus, quin laudes ejus, quæ maximam fors partem
 adhuc latent, in sequenti vitæ ejus studiorumq; curriculo,
 (quod more Majorum in Programme Inaugurali solemus
 recen-

recensere) ad augendum decorem & patriæ ipsum magis
magisq; commendandum (quæ forsan pretium Viri non
fatis noverit,) sine omni tamen adulatione, hodierno prob!
seculo nimium recepta pariter & accepta, sed quam ego ma-
ximè detestor, quantum pagellæ patientur, exponamus,
Primam verò lucem Harburgæ Luneburgensium vidit, quæ olim
Principum Luneburgensium Ottoniana stirpis sedes fuit & ab inclutiss-
ima Hamburga vix uno milliari distat, interfluente Albis flumine
insulasq; ibi feracissimas distinguente, annumq; natalem accipit
1668. qui velinde mihi est memorabilis, quod eodem ego, jam tunc
per quinquennium Theol. Professor à Serenissimo designatus, Faculo
tati hic Theol. ejusq; tunc Decano Spectabili B. Varenio nomen dede-
rim meum, pro Licentia disputaturus. Dies verò, quo natus est,
vigessimus septimus Januarii fuit, qui ipse Joh. Chrysostomi
memoriam in fastis bono ordine præferi: siquidem & Noster Grü-
nebergius, ore gaudens aureo idem illud cognomen meretur. Pa-
rens, (quem diu serbet Deus!) est Præstantissimus integerrimæq;
vita Vir Christianus Grunenbergh/Harburgensis Castell. & muni-
mentorum in re edilicia ejusque rationibus præstitutus Quæstor;
apud nos Sverini in lucem editus, qui filius est B. Christiani Grü-
nenbergii, rei quondam annonaria apud Gustrovienses Præse-
cti, & Annæ, Hannonis Scultenii Civis quondam Sverinensis
hanc postremi filia. Mater ipsi contigit Maria Schröderia, Ma-
trona perquam Virtuosa, de cujus singulari pietate, ac precibus sibi
Noster gratulatur, filia Petri Schröderi & Catharinæ Schmidæ
Civium apud Harburgenses præcipuorum, & ex familia Senatoriis
Consularibusq; muneribus utrinque perornata oriundorum. Quos
parentes suos virtutis, pietatis in DEUM hominesq;, liberalitatis
item, rectaq; suorum (ex quibus hodiernum decem inter vivos DEI
gratiâ numerant) educationis laude sic satis ornare & commenda-
re ne Noster quidem utut filius veretur. Siquidem & hunc illi filium
non tantum DEO & Ecclesiæ, quamprimum in lucem fuit editus,

votis dedicarunt ardentibus, imo & bono omine, cum & sacro effect
 fonte suscipiendus, brachiis amoris, Viri Max. Reverendi & Sen-
 nis candidissimi, jam beati, DN. JOH. WALTHERI, Superintenden-
 tis de Ecclesia & Schola Harburgensi verè meritiissimi, præcipuè tra-
 diderunt, qui proinde singulari semper amore ipsum fuit complexus:
 Sed deinceps quoque tres circiter annos natum informationi pri-
 vate Viri præximii & elegantioris literaturæ studio clari, Johan-
 nis Schulzi, Liberosa Eufati, Scholæ Harburgensis per viginti pla-
 nè annos Cantoris bene meritis, adeoq; posthac etiam Candidati hu-
 jus nostri, ejusdem Scholæ deinceps Rectoris, Collegæ dupliciq; ex
 matrimonio Affinis conjunctissimi, nunc Civis ejusdem oppidi &
 Mercatoris præcipuè commiserunt: cujus Schultzi curam, quæ ter-
 nellum Nostri tunc pueri animum per quadriennium magna solici-
 tudine instruxit, ne nunc quidem obliuiscitur Noster, sed eidem vel
 hodie pro tam fideli curâ gratias agit & optima quæque precatur.
 Neq; alios præter Collegas & Præceptores, sub quibus in eadem Scho-
 la, quæ quintuplici discipulorum serie gaudet, nunc & sequentibus annis
 optime in linguis & artibus crevit, sed merito & hos prædicat,
 quos inter ipse præter Flikwirium, Kärbelinum, Rœmelingi-
 um, Hœpfnerum & Simonium, laudandos sibi imprimis ite-
 rumq; per ætatem laudandos facietur tum Rectorem, Henricum
 Wipenhausem / Scholasticæ eruditionis laude perquam conspicuum,
 jam Ecclesiæ ad Albim Drenhusane Pastorem vigilantissimum, (qui p-
 pe quo ducē jam decimo ætatis anno ad primam Scholæ istius clas-
 sem translatus, non tantum in Logicis & Rhetoricis progymnasma-
 tibus, sed Sin Historicis, Geographicis ac Chronologicis egregie pro-
 fecit, imò & in Theologicis quæstionibus ac controversiis fundamen-
 ta sic satis conspicua utiliter posuit: siquidem maturiores hi pro-
 sectus singulari ingenio & alacritate pollentem & ad altiora tenden-
 tem mirum planè in modum juvabant) tum quoque Con-recto-
 res, nempe M. Bernhardum Sivers / dein Ecclesiæ Osterbrun-
 censis in Hadelia Pastorem primarium (qui præclaris quoq; me-
 ritis gratam sui memoriam in animo Nostri reliquit) & successo-
 rem

rem ejus Lüderum, iam Witzendorffensem Pastorem, qui in Latinis
 pariter ac Graecis profectus ejusdem adauxit. Integrum ita sexen-
 nium in prima Schola istius Classe formatus, annum jam etatis 16.
 egressus Noster erat, cum praeaudatus Schola Rector Wizenhu-
 sius aditum quidem ipsi & Parentibus ad Academias suaderet, sed
 non persuaderet. Aliorum enim consilio, qui non ingenii singula-
 ris & studiorum, sed etatis rationem habebant, Cellas se conferre
 prius debuit, auditurus ibi M. Georgium Lündenum, Schola
 tunc Rectorem, Mathematicum studio praecellentem, & M. Laur. Alb.
 Delium, tunc Con-Rectorem, iam v. Rectorem singulariter merenti-
 tem & ad Schola gubernacula apium natum, cujus inde seßa planè
 industriâ laudumq; incitamenti animum sibi ita auctum fuisse pro-
 ficitur, ut Delii se Apollinis testimonio excitari videretur: siquidem
 nunquam praeclarissimo huic Delio quidquam emendandum exhi-
 buit, cui non subscriptum amoris signum viderit, in quibus & se-
 quens fuit distichon, quod memoriâ adhuc recolit:

Talia non possunt mihi non documenta probari,

Qualia sedulitas dat mihi sæpe tua.

illumq; amorē erga Nostrū privatissimū quoq; & nunquā satis laudanda
 solius in formatione ipsi idem proderet non sunt gravatus. Non
 tamen integrū planè annū praeaudatā Delii hujus informatione lice-
 bat frui: mox enim priori suo Conrectori, M. Sivero, tunc Oster-
 brucensium in Hadel a Pastori, id ipsum postulanti; reddebatur,
 quo dein praeemie non modò in Rhetoricis tum communi cuiq;
 tum praesertim sanctiori negotio in Ecclesia applicandis, sed & Ec-
 clesiis ac Politicis maximeq; his innexo naturæ & Gentium, belliq;
 & pacis iure (quodpe quo studiorum genere is praecluisse verhibe-
 tur) proficiebat. Neq; ibi exegerat annum, cum propter periculo-
 sam pie Matris valetudinem domum vocaretur; quā tamen per Dei
 gratiam mox restituta, tandem Noster octodecim annorum juvenis,
 ad Academias mittebatur; ad quas vero quod non citius accesserit,
 cum satis commodè potuisset, ingenio & studiis maturioribus jam
 sume

tunc præcellens, hodiernum dolet. Tarditatem tarsen alio tempore sedulitate processus in studiis mox compensavit. Si quidem patriam ingressus Academiam quæ Helmstadii est, (quod anno accidit 1686. Et Mense quidem Aprili) omnibus ibi Theologis Philosophisq; auditorum tantâ se industria dedicavit, ut omnium inde gratiam sibi conciliaret: Si quidem præsidibus suis, & quidem D. Niemeiero Philosophiæ primæ, D. Wiedeburgio Jun. Logice, & D. Eisenharto Ethicæ campos Respondendo & Opponendo tum privatim tum publice, adhibitis vix quatuor velitationum sociis, permensus est. Nec minus Theologorum lectiones frequentavit, dum D. Heigeli tam dogmaticas & polemicas, quam homileticas & Ministeriales, D. Busmanni Exegeticas, D. Meieri Morales & Casuisticas, D. Calixti, (qui unus ex laudatis superest, F. G. T. Th. & Academia Senior) Historicæ sacræ, imo & D. Niemeieri Thitico-Antitheticas, quo par est studio & constantia audivit. Neq; Theologorum modo & Philosophorum jam celebratorum gratiam dicta hac industria pariter ac modestia sibi acq; sivit, sed ipsorum quoq; J. C. Iorum Medicorumq; favorem facile nactus est, quippe quorum etiam tum lectionibus & disputationibus, tum demonstrationibus pro capacitate ingenii sapientius interesse non dubitabat; si quidem & sermones tam Professorum ex cathedra, quàm Pastorum è suggestu Tachygraphia auxilio ad verbum fere pro usibus privatis excipiebat. De cetero ita illum ap. Helmstadienses vixisse accepimus, ut omnes omnino cauponas aliæq; planè loca, quæ pestis Juvenum Studioforumq; deprehenduntur, nec minus litigia sic vitaverit, ut nunquam ceurens coram iudicio stare necessum habuerit, adeoq; rarissimo plane exemplo quibuscumq; tam honoratioribus quàm humilioribus, qui ipsum norant, ex æquo gratus acceptusq; fuerit visus. Biennio sic laudabiliter ibi & utiliter transacto, domum redire iussus, apud suos tenebatur quidam, sed retineri abs illis ad maiora adspirans diu non poterat. Academiam ergò dein extra Academiam quærens, in vicina Hamburgensium Urbe A. 1688. vivere cœpit, ut scilicet non tantum in illa

votis dedicarunt ar
 fonte suscipiendus,
 nis candidissimi jam
 us de Ecclesia & Sch
 diderunt, qui proina
 Sed deinceps quoque
 vate Viri praexim
 nis Schulzii, Liber
 ne annos Cantoris bi
 jus nostri, ejusdem
 matrimonio Affinis
 Mercatoris praecipue
 nellum Nostri tunc p
 tudine instruxit, ne
 hodie pro tam fideli
 Neq. alios praeterit
 la, qua quintuplici d
 optime in linguis &
 quos inter ipse prae
 um, Hœpfnerum
 rumque per aetatem la
 Wibenhausen/ Scho
 jam Ecclesia ad Albi
 pe quo duce jam deci
 sem translatus, non
 sibis, sed Sim Histori
 fecit, imò & in Theol
 ta sic satis conspicua
 sectus singulari ingen
 tem mirum planè in
 res, nempe M. Ber
 census in Hadelia Paf
 riis gratam sui mem

& bono omine, cum è sacro effe
 rig. Viri Max. Reverendi & Sc
 OH. WALTHERI, Superintenden
 ensi verè meritiſſimi, praecipue tra
 mper amore ipsum fuit complexus;
 r annos natum informationi pri
 ris literatura studio clari, Johane
 bola Harburgensis per viginti pla
 deoq. posthac etiam Candidati hu
 ps Rectoris, Collega dupliciq. ex
 i, nunc Civis ejusdem oppidi &
 e; cujus Schulzii curam, qua ve
 per quadriennium magna solici
 obliviscitur Noster, sed eidem vel
 agit & optima quaque precatur.
 eptiores, sub quibus in eadem Scho
 ie gaudet, rō & sequentibus annis
 vit, sed meruō & hos predicat,
 n, Kœbelinum, Rœmelingi
 m, laudandos sibi imprimis ue
 rtur tum Rectorem, Henricum
 ionis laude perquam conspicuum,
 Pastorem vigilantissimum, (quip
 o ad primam Scholæ istius clas
 ycis & Rhetoricis progymnasma
 icis ac Chronologicis egregie pro
 nibus ac contraversis fundamen
 : siquidem maturiores hi pro
 re pollentem & ad altiora tenden
 bant) tum quoque Con-recto
 divers / dein Ecclesie Osterbru
 rum (qui praeclaris quoq. me
 mo Nostri reliquit) & successo
 rem

